

UOT 372.800.2

Aygün Elman qızı Mövlayeva

Bakı şəhəri İlham Məmmədov adına 261 nömrəli məktəb-liseyin informatika müəllimi

YARADICI İNFORMATİKA MÜƏLLİMİ

Айгюн Эльман гызы Мовлаева

учитель информатики школы-лицей № 261 имени Ильхама Мамедова города Баку

ТВОРЧЕСКИЙ УЧИТЕЛЬ ИНФОРМАТИКИ

Aygun Elman Movlayeva

Informatics teacher of school-lyceum number 261 named after Ilham Mammadov of Baku city

CREATIVE IT TEACHER

Xülasə. İnformatika çox sürətlə inkişaf edir, kompüterin proqram və aparat təminatında daim dəyişikliklər baş verir. İşində informasiya texnologiyalarından istifadə edən mütəxəssis gedən dəyişikliklərdən xəbərdar olmalı, ən son yenilikləri izləməli, proqram və aparatda yeni şeylər öyrənməyi bacarmalıdır. Buna görə də, fənnə marağı qorumaq, idrak fəaliyyətini inkişaf etdirmək, davamlı özünü inkişaf etdirmə, özünü öyrənmə ehtiyacı haqqında anlayışı formalaşdırmaq üçün daim informasiya texnologiyaları sahəsində müasir nailiyyətlərə istinad etmək lazımdır.

Açar sözlər: *informatika, yaradıcılıq, idrak fəallığı, davamlı inkişaf, şagird, nailiyyət, qiymətləndirmə, kompüter proqramları*

Резюме. Информатика развивается очень быстрыми темпами, в программном и аппаратном обеспечении компьютера постоянно происходят изменения. Специалист, использующий в своей деятельности информационные технологии, должен быть в курсе происходящих изменений, следить за новинками, уметь осваивать новое в программном и аппаратном обеспечении. Поэтому необходимо постоянное обращение к современным достижениям в области информационных технологий для сохранения интереса к предмету, развития познавательной активности, формирования понимания необходимости непрерывного саморазвития, самообучения.

Ключевые слова: *информатика, творчество, познавательная активность, непрерывное развитие, ученик, достижения, оценивание, компьютерные программы*

Summary. Informatics is developing very fast, there are constant changes in computer software and hardware. A specialist who uses information technologies in his work must be aware of ongoing changes, follow the latest innovations, and be able to learn new things in software and hardware. Therefore, it is necessary to constantly refer to modern achievements in the field of information technologies in order to maintain interest in science, to develop cognitive activity, to form an understanding of the need for continuous self-development, self-learning.

Key words: *informatics, creativity, cognitive activity, continuous development, student, achievement, assessment, computer programs*

Müasir müəllim daim suallarla üzləşir: “Nə öyrətmək lazımdır? Necə öyrətmək olar? Yaradıcı ideyalarını müasir metod və üsullarla təcəssüm etdirməyi bacaran fəal, yaradıcı düşüncənə insanı necə tərbiyə etmək olar? Şagirdlərdən yüksək informasiya mədəniyyətinə, bunun üçün müasir vasitələrdən istifadə edərək infor-

masiya ilə tez, məqsədyönlü və səmərəli işləmək bacarığına necə nail olmaq olar? Sürətlə inkişaf edən informasiya texnologiyalarının kaleydoskopunda uşağa asanlıqla və təbii naviqasiya etməyi necə öyrətmək olar?

Şagird nailiyyətlərini yoxlamaqla müəllimlərin peşəkar fəaliyyətinin keyfiyyətini müəyyən-

ləşdirmək olar. Demək olar ki, hər bir məktəbdə aşağıdakı kateqoriyalı müəllimlər vardır: yaradıcı müəllimlər, pedaqoji çalışqanlıqı olan müəllimlər, xüsusi diqqət tələb edən müəllimlər.

Yaradıcı müəllimlər dövlət standartlarına əməl edən, şəxsi təhsilini artıran, innovativ texnologiyalara yaradıcı yanaşan, hər dərs üçün müxtəlif təqdimetmə formaları tətbiq edən müəllimlərdir. Bu müəllimlərin dərslərini şagird maraqla gözləyir. Belə dərslərdə şagird tədqiqatçıdır, onun təfəkkürü inkişaf edir, təhlil və tətbiq edir, proqnoz verir və problemləri həll edir, inkişafa can atır, təhsildə keyfiyyətli nəticələr göstərir.

Yaradıcı müəllimlərin dəqiq müəyyənləşdirdiyi hədəfləri vardır. Tanış olmadığımız bir yerə gedəndə bizə yol işarələri, ya da bir xəritə düzgün yolda olduğumuzu göstərir. Təhsil dünyasında da müəllimin şagird üçün müəyyənləşdirdiyi hədəflər, məqsədinə çatmaq üçün bir “yol işarələridir”. Müəllimin müəyyənləşdirdiyi plan isə onun xəritəsidir. Uğurlu və nəticəyönlü təlim prosesinin təşkili əvvəlcədən mükəmməl hazırlanmış planlaşdırmadan asılıdır.

Yaradıcılıq (ingilis dilindən yaratmaq – yaratmaq, yaratmaq) – fərdin ənənəvi və ya qəbul edilmiş təfəkkür nümunələrindən yayınan və müstəqil olaraq istedad strukturuna daxil olan əsaslı yeni fikirləri qəbul etmək və yaratmaq istəyi ilə xarakterizə olunan yaradıcı qabiliyyətlərə malik olmaq deməkdir.

Kompüter elminin öyrənilməsində o “qızıl orta”nı necə tapmalıyıq? Cavab sadədir: yeni üsulla işləməyi öyrənməliyik. Axı informatika müəllimi məktəbdəki digər müəllimlərdən fərqlənir. Müəllim informasiya texnologiyalarının inkişafını, yeni proqramların meydana çıxmasını və onlarla işləməyin daim dəyişən texnika və üsullarını yaxından izləmək məcburiyyətində qalır. Bu isə o deməkdir ki, o özü nəinki işləməli, həm də YARATmalıdır!

Müasir informatika müəlliminin vəzifəsi hər bir şagirdə bir dahi tapmaqdır. Çoxlu sayda şagirdlərdən bir neçə istedadlı proqramçı olacağına əmindir və sonra onlara nəinki olimpiadalarda iştirak etmək, həm də proqramların yazılması üzərində işləmək şansı verilməlidir.

İnformatika inkişaf etməyə davam edən, bir çox əlaqəli peşələrin nümayəndələri, o cümlədən informatika müəllimi üçün böyük pers-

pektivlər verən gənc elmdir. Elmin adı Fransada iyirminci əsrin altmışıncı illərində yarandı, lakin sovet alimlərinin iyirmi il ərzində kompüter elmini bir elmə çevirmək cəhdləri müvəffəqiyyətlə bitmədi.

İnformatika fənninin məqsədi informasiya cəmiyyətində yaşamağa qadir şəxsiyyətin formalaşmasına yardım etməkdir.

Yaradıcı informatika müəlliminin qarşısında aşağıdakı vəzifələr durur:

- Şagirdlərdə informasiya mədəniyyəti elementlərinin formalaşması üçün şəraitin yaradılması;

- Özünütəhsil və özünü inkişafetdirmə bacarıqlarının mənimsənilməsi üçün şəraitin yaradılması;

- İnformatika fənninin digər fənn sahələri ilə inteqrasiyası;

- Şagirdlərin istedadının üzə çıxarılması üçün şəraitin yaradılması.

İnformatika dərslərində yaradıcı təlim metodlarından istifadə etmək zəruridir. Təlim metodlarının məqsədi informasiya cəmiyyəti şəraitində şəxsiyyətin formalaşmasına kömək etməkdir.

Yaradıcı üsullar şagirdlərdə aşağıdakıları qiymətləndirməyə imkan verir: şifahi yaradıcılıq; obrazlı yaradıcılıq; fərdi yaradıcılıq qabiliyyətləri:

- ✓ səlislik – vaxt vahidində yaranan fikirlərin sayı;

- ✓ çeviklik – bu göstərici ideya və strategiyaların müxtəlifliyini, bir aspektdən digərinə keçmək qabiliyyətini qiymətləndirir;

- ✓ orijinallıq – bu göstərici aşkar, tanınmış, ümumi qəbul edilmiş, bayağı və ya möhkəm şəkildə qurulmuş fikirlərdən fərqlənən fikirləri irəli sürmək qabiliyyətini xarakterizə edir;

- ✓ problemin mahiyyətini görmək bacarığı və ya həssaslıq – qeyri-adi detallara, ziddiyyətlərə və qeyri-müəyyənliyə həssaslıq, bir fikirdən digərinə tez keçmək istəyi.

Bu gün kompüter elmləri, demək olar ki, hər bir peşənin ayrılmaz hissəsidir; bütün təhsil sistemə və hətta mədəniyyətə fəal şəkildə nüfuz etmişdir. Hazırda hər bir insan kompüterdə ən azı elementar əməliyyatları yerinə yetirməyi bacarmalı, informatika elminin əsaslarını bilməlidir.

Müasir həyatda baş verən davamlı dəyişikliklər insandan istənilən problemin həllinə yaradıcı və məhsuldar yanaşmaya imkan verən keyfiyyətlər tələb edir. Bu baxımdan təhsildə

əsas dəyər şagirdlərin yaradıcı təfəkkürünün inkişafı, öyrəniləndən kənara çıxmaq, gündəlik həyatda yaranan qeyri-standart problemləri həll etmək bacarığıdır.

Tez-tez dəyişən şəraitə və texnologiyalara uyğunlaşma bacarığı informatika müəllimi üçün xüsusilə aktualdır, çünki hazırda, hətta gələcək mütəxəssisin hazırlanması zamanı proqram və texniki vasitələrin bir neçə nəsli dəyişir, yeni informasiya texnologiyaları yaranır, informatikanın məzmunu bir elm kimi dəyişir və təkmilləşir. Buna görə də informatika müəlliminin peşə hazırlığı prosesində təkcə fənn bilik və bacarıqlarını formalaşdırmaq deyil, həm də məzunların gələcəkdə yeni pedaqoji vəzifələri həll etməyə imkan verən həmin şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafına kömək etmək lazımdır.

Problemin aktuallığı. İnformatika dinamik inkişaf edən bilik sahəsidir, burada hər şey çox tez dəyişir, daim yeni məlumatlar meydana çıxır. Məsə-

lən, riyaziyyatda, rus dilində belə bir şey yoxdur. İnformatika müəllimi üçün bu gün aktual olan texnologiyaları başa düşmək, kompüterin nə olduğunu, necə işlədiyini başa düşmək vacibdir. Təbii ki, informatikada statik bölmələr də var – məsələn, kompüter riyaziyyatı, məntiq.

Problemin elmi yeniliyi. Proqramlaşdırma kompüter elminin vacib hissəsidir. Müəllimin ən azı bir dildə proqramlaşdırmağı bilməsi vacibdir. Beləliklə, o, nəinki nəzəriyyəni söyləyə bilər, həm də şagirdlərə fənninin praktik tətbiqini nümayiş etdirər, informatika dərslərini daha maraqlı edə, şagirdləri daha yaxşı həvəsləndirə bilər.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Bu gün kompüter elmləri, demək olar ki, hər bir peşənin ayrılmaz hissəsidir; bütün təhsil sisteminə və hətta mədəniyyətə fəal şəkildə nüfuz etmişdir. Tərəqqi o yerə çatıb ki, bu gün hər bir insan kompüterdə ən azı elementar əməliyyatları yerinə yetirməyi bacarmalı, informatika elminin əsaslarını bilməlidir.

Ədəbiyyat:

1. Ümumtəhsil səviyyəsində yeni dövlət proqramları (kurikulumları). -Bakı, -2013.
2. Əlizadə, Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. / Ə. Əlizadə - Bakı: Pedaqogika, -2004.
3. İntegrativ kurikulum: Mahiyyəti və nümunələr. Müəllimlər üçün vəsait (müəllif qrupu) -Bakı, -2005 (İREX təşkilatının xətti ilə)
4. Musayev, İ. İnformatikanın əsasları. Dərs vəsaiti. / İ. Musayev, M. Əlizadə. -Bakı, -2014.

E-mail: movlayeva.aygun@gmail.com

Rəyçilər: *ped.ü.fəls.dok.* A.X. Hacıyev,
ped.ü.fəls.dok. M.S. Kazımov

Redaksiyaya daxil olub: 18.11.2022